

Forskningsplan for Vestfolds grevskapstid

Forskningsplan for Vestfold grevskapstid.

Grevskapstiden er en viktig del av Vestfolds historie på 1600-, 1700-, og 1800-tallet. Planen anbefaler å konsentrere forskningen og formidlingen om grevskapene som ramme for kulturformer og kulturmøter med vekt på temaer som også er vore relevante i dagens samfunn.

Kart over Egnen omkring Laurvig (cirka 1740), Amtskart, Kartverket.

Innholdsfortegnelse

Forskningsplan for Vestfolds grevskapstid	4
Sammendrag	4
Innledning	4
Forankring	5
Planens mål	6
Overordnet forskningstema: Grevskapet som ramme for kulturformer og kulturmøter	6
Forsknings- og formidlingsstruktur	7

Forskningsplan for Vestfolds grevskapstid

Forfattere og bidragsytere:

Prof. Arne Bugge Amundsen, Universitetet i Oslo
Konservator NMF Aina Aske, Vestfoldmuseene

Utgitt: 12.12.2023

vestfoldmuseene.no

Kontakt oss på post@vestfoldmuseene.no hvis det skulle være noe.

Forskningsplan for Vestfolds grevskapstid

Sammendrag

Grevskapstiden er en viktig del av Vestfolds historie på 1600-, 1700- og 1800-tallet. Denne historien er også svært godt dokumentert ikke minst gjennom Larvik grevskaps arkiv. Å opprette et Nasjonalt kunnskapssenter for grevskapstiden vil konkretisere Vestfoldmuseenes ambisjon om å være nasjonalt ledende innenfor forskningsområdet grevskapstid og herregårder. Et slikt senter vil synliggjøre Vestfoldmuseene som forskningsarena, samarbeidspartner og kunnskapsinstitusjon. Forskningsplanen er et verktøy for å gi arbeidet ved senteret en retning for perioden 2024-2027. Planen foreslår at man skal konsentrere forskningen og formidlingen om grevskapene som ramme for kulturformer og kulturmøter med vekt temaer som også er viktige i dagens samfunn. Forskningen ved senteret skal dessuten resultere i demokratisk kunnskapsdistribusjon i samarbeid med frivillige organisasjoner, arkivverket og forskere.

Innledning

Forskningsplanen for Vestfolds grevskapstid er forankret i Vestfoldmuseenes strategi for 2024-2027:

Vi forsker og utvikler kunnskap for å bli ledende innenfor våre prioriterte områder, med ambisjon om at Vestfoldmuseene skal være ledende i Norge innenfor forskningsområdet grevskapstid.

Vestfolds historie skiller seg fra resten av Norge med det to grevskapene Laurvigen og Griffenfeld/Jarlsberg opprettet i henholdsvis 1671 og 1673. Planen skal omfatte begge grevskapene. Øystein Rians verk Vestfolds historie. Grevskapstiden 1671-1821 ble utgitt i 1980 og har i mer enn 40 år vært et standardverk for epoken. De siste årene har det vært flere initiativer til en mer kulturhistorisk orientert forskning om grevskapstiden. Det er denne linjen forskningsplanen for Vestfolds grevskapstid vil følge, med mål som skal sikre publiseringer, samarbeide med UH-sektoren, legge til rette for konferanser og deltakelse i faglige nettverk, og gjennom dette sikre den kunnskapsmessige kvaliteten på utstillinger og annen formidling.

I løpet av de nærmeste to årene vil Vestfoldmuseene gjennom Akantus-prosjektet gi Larvik Museum en ny profil og nytt innhold. Det planlagte nasjonale senteret for grevskapstiden vil få en viktig oppgave med å gjennomføre forskningsplanen når denne er vedtatt.

Forankring

En overordnet forankring for forskning i og på museer finnes i Meld.St. 23 (2020-2021) Musea i samfunnet. Tillit, ting tid.

Musea har eit særeige utgangspunkt for forskning gjennom nærleik til samlingar og arkiv, og fordi museumsdrift gjev grunnlag for både tverrfagleg og tverrinstitusjonelt forskingssamarbeid. (s. 46)

Det tverrfaglige og tverrinstitusjonelle samarbeidet vil være vesentlig for gjennomføringen av Forskningsplanen for Vestfolds grevskapstid. Også styrking av den vitenskapelige kompetansen gjennom å knytte museumsforskere til større vitenskapelige miljøer er nevnt spesielt.

Forskningsplanen for Vestfolds grevskapstid inngår i Vestfoldmuseenes overordnede forskningsplan for perioden 2020-2024 som skal forankre satsingsområder i strategiske planer, styrke forskningskompetansen og ha en aktiv publiseringsstrategi. Den legger stor vekt på partnerskap og nettverksbygging med eksterne kunnskapsinstitusjoner, den ønsker å styrke bruken av digitale løsninger, understøtter kobling til arkeologi, immateriell kompetanse og tverrfaglige prosjekter. Innenfor planperioden skal det identifiseres «viktige satsingsområder hvor det er sammenfall mellom de øvrige oppgavene og kunnskapsbehov». Akantusprosjektet er et slikt satsingsområde. Prosjektet er etablert som et samarbeid mellom Larvik kommune og Vestfoldmuseene og den felles ambisjonen er å fremheve og styrke grevskapshistorien som forskning og formidling, som attraksjon, som en kraft i byutviklingen og som en samskapingsarena.

Forskningsplanen er også forankret i Vestfoldmuseenes FoU plan 2020-2023 med føring om utarbeidelse av egne forskningsplaner for prioriterte fagområder, samt styrke samhandling og partnerskap med relevante forskningsmiljøer. Et av styringsparameterne for 2023 er å: «Lage forskningsplaner for vikingtid og for grevskap og herregårder.»

Forskningsplan for Vestfolds grevskapstid vil inngå som en av bærebjelkene i arbeidet med revidert FoU-plan 2024-2027.

Oppstartsdokumentet for planen ble godkjent i ledergruppen 11. april 2023, og styringsdokumentet ble godkjent 17. oktober 2023. Det er avholdt møte med prosjektgruppen 24.10.23 foruten skriftlige innspill som er tatt med i planen.

I statsbudsjettet for 2024 er det forslag om en bevilgning på kr. 3 000 000 til Vestfoldmuseene knyttet til prosjektet «Akantus» Herregården og grevens hage i Larvik. Den opprinnelige søknaden var på kr 5 000 000 som fast tilskudd til utvikling av Akantusprosjektet blant annet for å styrke Vestfoldmuseenes fagkompetanse innenfor forskning og kunnskapsutvikling knyttet til grevskap og hagehistorie. Forskningsplanen er en viktig brikke i dette arbeidet.

Planen vil møte Vestfoldmuseenes samfunnsoppdrag som kunnskapsinstitusjon gjennom en innholdsmessig og strukturell tilnærming til temaet grevskap og herregårder.

Planens mål

Forskningsplanen for Vestfolds grevskapstid skal sikre høy kvalitet på forskning som grunnlag for vitenskapelig publisering, utstillinger og annen formidling. Planen skal

- bidra til å synliggjøre forskningens omfang og innhold, samt tilknytningen til relevante forskningsinstitusjoner og -miljøer.
- være førende for hvordan Vestfoldmuseene planlegger og organiserer forskning innenfor temaet grevskap og herregårder.
- knyttes opp til Akantus-prosjektet og Larvik som Vestfoldmuseenes faglige sentrum for forskning på og formidling av grevskaps- og herregårdshistorie.
- bygge opp økt forskningskompetanse ved Vestfoldmuseene.
- skape økt interesse i eksterne miljøer for forskning på Vestfolds grevskapstid.

Den første tidshorizonten for forskningsplanen er fire år, 2024-2027. I løpet av denne perioden er ambisjonen opprettelse av et nasjonalt kunnskapssenter for grevskapstiden ved Vestfoldmuseene og lokalisert i Larvik museum. Et slikt senter må bygge på Vestfoldmuseenes kompetanse samt på kompetanse og kontakter med relevante universitetsmiljøer i inn- og utland. Virksomheten ved et slikt senter kan omfatte ulike aktiviteter: forskning, publisering, formidling og kompetansebygging.

For å nå målene i planen må forskningen ha en innholdsside, en avgrensning av hvilke temaer som særlig skal vektlegges i perioden, og en strukturside som beskriver hvordan forskning og forskningsformidling skal gjennomføres.

Overordnet forskningstema: Grevskapet som ramme for kulturformer og kulturmøter

Det overordnede temaet for forskningsplanen – «Grevskapet som ramme for kulturformer og kulturmøter» – omfatter ikke bare herregårdsanleggene med bygninger og hager, men grevskapene som samfunnsformer og kulturer. Grevskapene i Vestfold var i norsk sammenheng en egenartet samfunns- og kulturform der by og land møttes, der makten var tett på hoffet i København, og der det var nær kontakt med Danmark og det europeiske kontinentet. Temaet ligger også godt til rette for komparative studier og problemstillinger som kan belyse om grevskapene utviklet seg annerledes og raskere for eksempel innenfor kultur, sosiale forhold og innovasjon enn andre steder i Norge. Forskningen skal derfor rette oppmerksomheten mot grevskapenes egenart kulturelt og sosialt. Et viktig perspektiv er at en nasjonal avgrensning ikke er tilstrekkelig. Grevskapenes egenart må forstås transnasjonalt, oversjøisk og europeisk.

Kildesituasjonen

Kildesituasjonen er svært god for begge grevskapenes del. Larvik grevskaps arkiv 1671-1821 er en del av Norges dokumentarv, og er det viktigste arkivet for kunnskap om grevskapstiden i denne delen av Vestfold. Det finnes også et arkiv for Larvik grevskap i Landsarkivet for Fyn, Danmark. Jarlsberg hovedgård er i privat eie, men har et profesjonelt

ordnet arkiv som er tilgjengelig etter avtale samt samlinger og bygninger av stor kulturhistorisk verdi. Den administrative delen av Jarlsbergarkivet befinner seg på Statsarkivet på Kongsberg. For begge grevskapene gjelder det at det også finnes mye arkivmateriale i det norske og danske riksarkivet samt i Det kgl. Bibliotek i Danmark.

Konkrete forskningstemaer

Den gode kildesituasjonen gjør det mulig å forske på en rekke temaer. For eksempel kan restaureringsteoretiske og -metodiske spørsmål være relevante for museenes nærhet til gjenstandssamlinger og håndtering av vern i en praktisk museumshverdag. Det samme gjelder den immaterielle kulturarven og prosessuell autentisitet som ideal for restaurering og møblering. Disse temaene knyttes opp mot pågående undersøkelser, konservering og restaurering av Herregården i Larvik. Vestfold og Telemark fylkeskommune ønsker å videreføre en kartlegging og beskrivelse av Vestfolds herregårder i perioden 1350-1700 og utarbeide en kunnskapsoversikt over disse. Dette arbeidet kan sees i sammenheng med de arkeologiske utgravningene som er i gang ved Herregården i Larvik. Det er viktig at forskningsplanen er både ambisiøs og gjennomførbar. I den første fireårsperioden skal det derfor særlig arbeides med

- grevskapenes godskultur og urbankultur
- grevskapenes rettskultur og administrasjonshistorie
- grevskapenes dannelseskultur og religiøse kultur
- utviklingen av grevskapene og reorganiseringen av Vestfold gjennom lokaldemokrati og nye politiske institusjoner på 1800-tallet

Forsknings- og formidlingsstruktur

Den første tidshorisonten for forskningsplanen er fire år, 2024-2027. I løpet av denne perioden skal planen legge grunnlag for å opprette et *nasjonalt kunnskapssenter for grevskapstiden* ved Vestfoldmuseene. Et slikt senter må bygge på kompetanse ved Vestfoldmuseene samt på kompetanse og kontakter med relevante universitetsmiljøer i inn- og utland. Virksomheten ved et slikt senter kan omfatte ulike aktiviteter: forskning, publisering, formidling og kompetansebygging. For å nå målene i planen må forskningen ha en innholdsside, en avgrensning av hvilke temaer som særlig skal vektlegges i perioden, og en strukturside som beskriver hvordan forskning og forskningsformidling skal gjennomføres.

Forskningsstruktur

For et nasjonalt senter er tilknytning til UH-sektoren viktig. En slik tilknytning gir økt utveksling av kompetanse, forskningsaktivitet og formidling. Tilknytningen skjer ved at det

- opprettes en stilling som professor II. Innehaveren av denne stillingen skal fungere som forskningskoordinator, selv utføre forskning og være faglig konsulent for senteret.
- knyttes MA- og PhD-studenter til senteret og forskningen. Det kan motiveres ved å tildele MA-stipendier og lyse ut reise- og driftsmidler til PhD-studenter.
- avsettes midler til én offentlig PhD-stilling ved Vestfoldmuseene.

- jevnlig arrangeres seminarer og konferanser med temaer fra grevskapstiden.
- etableres kontakt med forskningsmiljøer i Skandinavia og Nord-Europa

Publisering: Hva og hvordan

Det konkrete målet med forskningen i den første fireårsperioden er å publisere et tobindsverk med et antall forfattere som har arbeidet med de temaene som planen særlig trekker frem som relevante. Publikasjonen må være akademisk tellende, men også ha en form og et format som skaper interesse hos et allment interessert publikum.

Demokratisk kunnskapsdistribusjon

Bred distribusjon og formidling av kunnskap om Vestfolds grevskapstid er viktig for Vestfoldmuseene. Forskning må ligge til grunn for formidlingen, men også distribusjon av kunnskap om kildematerialet er viktig. Felles for arkivene som dekker grevskapstiden er at de er offentlig tilgjengelige, men på grunn av korte åpningstider og manglende digitalisering av dokumenter er det vanskelig å få tilgang.

Demokratisk kunnskapsdistribusjon skal skje ved

- at det opprettes kontakt med arkivverket for å finne løsninger for bedre tilgang til arkivmateriale, for eksempel gjennom digitalisering av sentralt kildemateriale.
- at senteret foretar en systematisk gjennomgang av historiografi, kildemateriale, litteratur, bilder og kart med sikte på å gjøre dette tilgjengelig for en bred allmennhet.
- at senteret bygger opp en digital kunnskapsbase om grevskapstiden.
- at senteret i samarbeid med lokale historielag og universitetsmiljøer arrangerer kurs i gotisk skrift.

Samlet sett skal denne delen av virksomheten bidra til demokratisk kunnskapsdistribusjon lokalt, regionalt og nasjonalt.

Kunnskapsbaserte utstillinger og annen formidling

I tråd med den kommende Langsiktig strategisk utstillingsplan 2024-2034 skal Forskningsplanen for Vestfolds grevskapstid sikre forskning og kunnskapsutvikling som grunnlag for utstillingsinnhold.

Immateriell kulturarv

Kunnskap om og praktisk utøvelse av tradisjonshåndverk er en forutsetning for drifts- og utviklingsansvar som Vestfoldmuseene har for Herregården i Larvik. Strategier og tiltak for dokumentasjon av og forskning på snekkervirksomhet, dekormaling, søm og tapet skal være en del av planens arbeidsfelt.

Prospekt over byen Larvik i året 1783 med følgende
 undertekst: Tegning av Grevskabet Laurwigen i Norge, Laurwigen 1.
 Langestrand 2. Thorstrand 3. Laurwigs Kirke 4. Langestrands kirke
 5. Canon Wærket 6 Elven som driver Wærkerne fra Pharis Dammen
 7. Saug Wærkerne og Saug Pladsen 8. Saug Tømmer til Saug
 Møllerne 9. Saug Broen 10. Toldboden 11. BB 1783.

Vestfold museene

Aluminiummuseet | Berger museum | Haugar kunstmuseum
| Hvalfangstmuseet | Jernverket Eidsfoss | Larvik museum |
Midgard vikingsenter | Munchs hus | Samlingsforvaltningen |
Slottsfjellsmuseet | Thor Heyerdahl-instituttet | Vestfoldarkivet